

Verslag deskundigengroep dierziekten HPAI risico na aantonen H5N8 in Knobbelzwanen

Aanwezig (online): Arjan Stegeman (voorzitter), Roy Slaterus, Sjaak de Wit, Nancy Beerens, Mart de Jong, Erik van Geloof, Ron Fouchier (later ingebeld), Wim Pelgrim (secretariaat), Roxani Rijneveld (secretariaat)

Vraag 1:

Kunt u aangeven wat de stand van zaken is met betrekking tot de vogeltrek en kunt u aangeven hoe die zich de komende maanden ontwikkelt?

De vogeltrek is in volle gang en Nederland is een belangrijk overwinteringsgebied voor veel watervogels en veel watervogelsoorten. De afgelopen weken zijn al veel watervogels vanuit het noorden en oosten naar Nederland getrokken en de komende maanden zullen de aantallen watervogels in Nederland verder stijgen. September, oktober en november zijn de maanden waarin de grootste aantallen overwinterende watervogels (zwanen, ganzen en eenden) arriveren in Nederland. In het najaar en de winter leven veel van die vogelsoorten in grote groepen en dikwijls met veel verschillende soorten bij elkaar. In dergelijke groepen watervogels en bij lage omgevingstemperaturen kan een vogelgriepvirus relatief makkelijk spreiden. Het weer heeft enige invloed op de trek; vogels kunnen afhankelijk van de weersomstandigheden enige dagen eerder of later arriveren. Maar op de grote aantallen, die nu aankomen, is dit een verwaarloosbaar effect. De trek dit najaar verloopt tot dusver niet wezenlijk anders (eerder of later) dan in andere jaren. Gedurende de winter, wanneer er veel minder sprake is van vogeltrek, wordt het belang van het weer groter, omdat een deel van de overwinterende vogels dan meebeweegt met de vorstgrens.

Vraag 2:

Hoe kunt u de vondst van twee met HPAI besmette knobbelzwanen verklaren?

Door een jager zijn zes dode Knobbelzwanen gevonden in de buurt van Kockengen, Utrecht. Twee ervan zijn voor onderzoek naar Wageningen Bioveterinary Research (WBVR) gestuurd en daar is H5N8 HPAI aangetoond. WBVR heeft al een klein deel (van het HA gen) van het virus kunnen sequencen en de resultaten daarvan duiden op een clade 2.3.3.4b virus dat genetisch verwant is aan het H5N8 virus dat in 2016 en 2017 in Nederland voorkwam. Dit deel van het genetisch materiaal van het virus (HA gen) lijkt ook op Egyptische stammen die werden gevonden in 2018-2019. Het virus vertoont minder gelijkenis met het virus dat eerder dit jaar lange tijd in Oost-Europa circuleerde. Als de hele sequentie van het virus is vastgesteld kan de verwantschap met eerder circulerende virussen beter worden beoordeeld. Helaas is er nog geen sequentie bekend van het virus dat vanaf september 2020 in Rusland en Kazachstan circuleert. Aangezien het niet waarschijnlijk is dat het bij de Knobbelzwanen aangetroffen virus sinds 2017 ongemerkt in Nederland of andere delen van Noordwest-Europa aanwezig geweest is, ligt recente insleep vanuit Rusland of Kazachstan met trekvogels het meest voor de hand. Het is opmerkelijk dat er nog geen rapporten zijn van HPAI bij dode wilde vogels in EU landen ten oosten van Nederland.

Het is onwaarschijnlijk dat de Knobbelzwanen het virus van Rusland naar Nederland hebben gebracht, want deze soort is geen lange-afstandstrekker en verplaatsingen van Zuidwest-Rusland en Noord-Kazachstan naar Nederland zijn onbekend. Het is dus waarschijnlijker dat de Knobbelzwanen door andere watervogelsoorten zijn besmet zoals eenden of ganzen die wel grote afstanden overbruggen. Gezien de vindplaats van de dode Knobbelzwanen (weilanden met sloten) en de ervaringen met de vorige HPAI uitbraken in Nederland, achten wij het mogelijk dat de Smient het virus naar Nederland heeft gebracht, maar er zijn meer soorten watervogels waarvan trekbewegingen vanuit bovengenoemde regio naar Nederland bekend zijn. We weten uit vorige epidemieën dat HPAI bij de Smient niet altijd gepaard hoeft te gaan met ziekteverschijnselen of sterfte¹. Voor een betere risico inschatting is het belangrijk te weten of in het gebied waar de dode Knobbelzwanen zijn gevonden andere besmette watervogels voorkomen. Het verzamelen van faeces van watervogels in de regio van de vindplaats kan daar bij helpen.

¹ na de vergadering is gebleken dat de Smient die gevonden is bij de zwanen in Kockengen in de algemene PCR positief bleek voor vogelgriep en dat versterkt het vermoeden van de deskundigengroep.

Rekening houdend met de incubatieperiode van vogelgriep bij wilde watervogelsoorten en de start van de najaarstrek is HPAI H5N8 vermoedelijk reeds 1-4 weken aanwezig in Nederland.

Vraag 3:

Hoe verwacht u dat HPAI zich in de wilde vogels verder zal ontwikkelen in de komende maanden?

Er zullen de komende weken meer watervogels naar Nederland trekken. Het is nu niet bekend hoeveel vogels met HPAI H5N8 geïnfecteerd zijn. Vogelgriep kan in deze periode van het jaar relatief gemakkelijk spreiden in watervogels, omdat zij veelal in groepen samenkomen en het virus bij lagere temperaturen langer besmettelijk blijft in het milieu.

Gezien de vondst van zes dode Knobbelswanen, waarvan er twee zijn onderzocht en positief bevonden voor HPAI H5N8, lijkt deze zwanensoort erg gevoelig voor dit virus. Mogelijk worden de komende tijd meer dode watervogels gevonden. Het is erg belangrijk om deze vogels te melden zodat ze onderzocht kunnen worden op vogelgriep. Hiermee wordt een beter beeld verkregen van de geografische spreiding van HPAI H5N8 en de verspreiding in verschillende watervogelsoorten. Ook het bemonsteren van levende wilde vogels (nemen van swabs of verzamelen van faeces) in het gebied rond de vindplaats van de dode Knobbelswanen en deze onderzoeken op de aanwezigheid van het vogelgriepvirus kan hier een bijdrage aan leveren.

Vraag 4:

Hoe schat u op dit moment de kans in, op besmetting van Nederlandse pluimveebedrijven met H5N8, ten opzichte van de risicoanalyse van het WBVR op 25 september 2020?

Er is nog veel onduidelijk over het aantal met HPAI H5N8 besmette vogels in Nederland. Er zijn nog geen vondsten bekend van besmette wilde vogels in andere Europese landen langs de trekroutes richting Nederland. De vondst van de besmette Knobbelswanen in Nederland toont wel aan dat het virus in Nederland aanwezig is gedurende een al wat langere tijd, in een jaargetijde dat gunstig is voor verdere verspreiding van het virus binnen de wilde watervogelpopulatie. Ook hebben we in het afgelopen decennium een duidelijk verband gezien tussen het voorkomen van HPAI virus van deze clade bij wilde vogels en uitbraken bij gehouden pluimvee. In dat licht bezien schat de deskundigengroep de kans **hoog** dat een pluimveebedrijf in Nederland met HPAI wordt besmet. Daarbij geldt voor individuele bedrijven dat de kans op HPAI introductie in watervogelrijke gebieden hoger is dan in de andere gebieden.